

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Asia: Koulutuksen tietoyhteiskuntakehittäminen 2020

Suomen tietokirjailijat ry kiittää mahdollisuudesta lausua opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistiosta ”Koulutuksen tietoyhteiskuntakehittäminen 2020”. Suomen tietokirjailijat ry edistää suomalaista tietokirjallisuutta, valvoo tietokirjailijoiden tekijänoikeudellisia ja taloudellisia etuja, tukee tietoteosten kirjoittajia sekä edistää jäsentensä ammattitaitoa ja -etiikkaa. Suomen tietokirjailijat ry on Suomen suurin kirjailijajärjestö. Se edustaa yli 2600 oppi- ja tietokirjailijaa.

Tietoteknistyminen tulee etenemään vauhdilla, kun työryhmämuistion ”Koulutuksen tietoyhteiskuntakehittäminen 2020” tavoitteet toteutuvat. Muistiossa on paljon kannatettavaa, mutta pidämme sitä kokonaisuudessaan kovin välinekeskeisenä. Tietotekniikkaa tarvitaan, mutta taloudellisen panostuksen kohdistuminen valtaosin laitekantaan ja sen jatkuvaan uusimiseen vie harhapoluille. Olemme huolissamme painotuksista, joissa korostetaan liiaksi tietotekniikan merkitystä ja puhutaan vain vähän opetuksen sisällöistä ja oppimateriaaleista.

KEHITTÄMISTOIMIA TARVITAAN

Oppimateriaalit mainitaan muistiossa itsestänselvyyksinä, vaikka vielä ei ole laajasti saatavilla kaikkia aineistoja digitaalisessa ympäristössä. Materiaalin laadinta ja kehittäminen vaatii tutkimus- ja kehitystyötä. Tähän onneksi viitataan kohdassa 4.2. Kehittämistoimia tarvitaan kuitenkin laajalti: sekä tutkimusta oppimisesta, erilaisista tiedontuottamis- ja omaksumistavoista ja erilaisten materiaalien käyttömahdollisuuksista, esitystavoista jne.

Tietopalveluilla ja informaationhakutaidoilla on suurempi merkitys kuin perinteisen aineiston aikaan. Opettajilla ei ole tällaisia taitoja ilman eri koulutusta, eikä kouluilla ole tällaisia ammattilaisia elleivät koulut pysty palkkaamaan tällaisia tai tee yhteistyötä kirjastojen kanssa. Kirjastoilla tai tarkemmin koulukirjastoilla emme tarkoita tässä yhteydessä kirjakokoelmia vaan eläviä aineistoja, joissa on tarjolla pääsy monipuolisiin tietoihin, olivatpa ne digitaalisia tai painettuja ja jossa on asiantuntevaa ohjausta.

Muistio viittaa valmiina oleviin opetusaineistoihin ja verkossa vapaana oleviin aineistoihin. Olisimme pitäneet tärkeänä, että tässä yhteydessä olisi viitattu myös tekijänoikeuksiin ja mietitty, millaisia käyttömahdollisuuksia näille aineistoille on ja miten erilaisiin lisensseihin varattaisiin oppilaitoksissa rahaa.

Tekijänoikeudet vaikuttavat moneen suuntaan: aineistojen käyttö yksityisessä käytössä on eri asia kuin julkisessa käytössä. Samoin on tiedettävä millä ehdoin aineistoja voi muokata ja hyödyntää uusien opetusaineistojen osana ja miten niitä saa levittää edelleen. Opettajien ja oppilaiden on osattava tällaiset tietoyhteiskunnan perustaidot kaikessa toiminnassaan.

TEKIJÄNOIKEUKSIA ON KUNNIOITETTAVA

Luku 5.4 käsittelee tekijänoikeuksia. Siinä keskitytään hyvin pitkälle vapaisiin julkisiin aineistoihin ja opettajien omiin aineistoihin. Näiden ulkopuolella on tekijänoikeuden alaista aineistoa, jonka käyttö on mahdollista, mutta sen käyttöehdot tulee tuntea. Opettajat eivät todennäköisesti luo tyhjästä uutta aineistoa, joten asia on entistäkin tärkeämpi.

Muistiossa siirrytään kertahypyllä digitaalisiin aineistoihin vaikka todellisuus on todennäköisesti vielä pitkään toisenlainen: painettuja aineistoja käytetään sellaisenaan, painettuja kopioidaan perinteisin menetelmin ja skannataan uusin menetelmin. Tarvitsemme selkeät siirtymäkauden suunnitelmat.

Painetut aineistot eivät häviä kulttuurista mihinkään. Vanhoja kirjastojen kokoelmia käytetään ja uusiakin kirjoja tehdään edelleen. Painettu kirja on monessa yhteydessä kätevin käyttöliittymä.

Oppimateriaalien ja opetuksessa käytettävien aineistojen laadusta on käytävä keskustelua. Vapaan aineiston käyttäminen vaatii hyvin paljon lähdekritiikkiä ja muita taitoja.

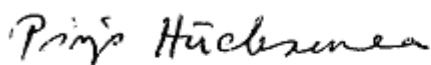
EI VAIN MARKKINOIDEN EHDOLLA

Muistiossa viitataan e-materiaalien vähyyteen ja siihen, että vähäinen tarjonta ja vähäinen kysyntä muodostavat noidankehän. Näin on. On paljon aineistoja, joita ei voi kirjoittaa ja julkaista markkinoiden ehdoilla. Tällaisten aineistojen tekemisellä on kuitenkin suuri kulttuurinen merkitys. Tekijöiden toimintaedellytykset onkin turvattava. Nykyinen maailma on taipuvainen pitämään tekijää koneiston osana, eikä tue riittävästi luovuuden edellytyksiä.

Luku 6 esittää haasteita eri tahoille. Tämä luettelo todistaa edellä olevan huomion siitä, että tekijöiden roolia ja luovaa panosta ei tunnusteta. Haasteet on kohdistettu yrityksille ja monille muille tahoille muttei tekijöille. E-oppiaineistot voivat tulevaisuudessa muuttaa yritysten roolia. Digitaalstuminen on muuttanut ja muuttaa kustantamisen luonnetta. Oligopolinen markkina ei takaa välttämättä oppiaineistojen hyvää hinta-laatusuhdetta. Olisi tärkeää, että aineistoja olisi mahdollista tarjota ja levittää muutenkin kuin suurten kustantamojen kautta.

Lopuksi toteamme, että emme halua asettaa painettuja aineistoja ja e-aineistoja vastakkain. Molempien laatumiseen tarvitaan ammattitaitoisia ja asiantuntevia tekijöitä. Molempien laadusta on pidettävä kiinni ja molemmat vaativat luovaa työpanosta. Useat kirjat on mahdollista ladata tiedostoina lukulaitteille, eikä ero painetun ja sähköisen kirjan välillä ole olennainen. Olipa jakelutapa mikä hyvänsä, molemmissa on kyse tiedosta, sen dokumentoinnista, havainnollisesta esityksestä, tiedon perustelusta ja soveltamisesta ja viime kädessä oppimisen ja ajattelutaitojen tukemisesta.

Helsingissä 4. maaliskuuta 2011

Pirjo Hiidenmaa
puheenjohtaja

Jukka-Pekka Pietiäinen
toiminnanjohtaja